

Raguza/Dubrovnik városi jegyzőkönyvei (1395–1397)

Odluke Dubrovačkih vijeća 1395–1397. Reformationes Consiliorum Civitatis Ragusii 1395–1397. Ed. Nella Lonza. Monumenta historica Ragusina, knj. 10. HAZU, Zagreb–Dubrovnik, 2011. 456 oldal

Raguza/Dubrovnik közigazgatási szerveinek, a három városi tanács jegyzőkönyveinek újabb részeit adták ki 2011-ben a Horvát Tudományos és Művészeti Akadémia Dubrovnikai Történeti Intézetének (*Hrvatska Akademija Znanosti i Umjetnosti, Zavod za Povijesne Znanosti u Dubrovniku*) gondozásában. A közölt dokumentumok két és fél év eseményeit tartalmazzák, 1395 januárjától 1397 augusztusáig. A Dubrovnik Levéltárban őrzött (II. *Reformationes*, volume 30.) eredeti jegyzőkönyvek alapján az iratokat Nella Lonza rendezte sajtó alá, aki a fent említett történeti intézet munkatársa, és már számos figyelmet érdemlő munkája jelent meg (lásd: www.zavod-dbkg.org). Többek között részt vett a most bemutatásra kerülő jegyzőkönyvek korábbi éveinek a kiadásában is.¹

A városi jegyzőkönyvek mellett a levéltár bőséges iratanyagot őriz a város múltjából, amelyhez a magyar történelem is kötődik, ezért érdemes felidézni a város középkori történetét. A dél-dalmáciai Raguza/Dubrovnik – a továbbiakban Raguza – városa fontos szárazföldi és tengeri kereskedelmi útvonalak találkozásánál feküdt. Ez a stratégiai elhelyezkedés nemcsak gazdasági, hanem politikai jelentőséget is biztosított a városnak. A 7. században alapított település a 8. századtól kisebb megszakításokkal több

évszázadon át a Bizánci Birodalom része volt, 1205-től pedig adriai kereskedelmi vetélytársához, Velencéhez tartozott. I. Lajos magyar király hadi sikereinek köszönhetően 1358-tól azonban Dalmácia, így Raguza városa is a Magyar Királysághoz került, és egészen 1526-ig magyar fennhatóság alatt virágzott.

Az 1358-ig tartó velencei uralom idején alakultak ki a város közigazgatási intézményei, három tanács: a Nagytanács (*Consilium Maior*), a Szenátus (*Consilium Rogatorium*) és a Kistanács (*Consilium Minor*), melyeknek jegyzőkönyvei évszázadokon át fennmaradtak. A Nagytanács ülésein minden nagykorú raguzai nemes férfi részt vett, ahol törvényeket hoztak, tisztségviselőket választottak, továbbá a város mindennapi ügyeit tárgyalták. A Szenátus tagjai diplomáciai ügyeket intéztek, a Kistanács a városi törvények végrehajtó szerveként és a közigazgatás irányítójaként működött. Mindhárom tanács ülésein az elfogadott határozatokat lejegyezték, évekre, hónapokra, napokra lebontva. A szenátusi és a nagytanácsi bejegyzéseknél az elfogadott határozatok mellett az ellenjavaslatokat és a szavazatok számát is megismerhetjük a jegyzőkönyvekből, így a kutató még több információhoz juthat egy-egy döntés, ügy kapcsán.

A magyar történészek számára különösen fontosak lehetnek a jegyzőkönyvek, hiszen Raguza városa 1358-tól 1526-ig a Magyar Királysághoz tartozott, így a határozatok magyar vonatkozású politikai, diplomáciai, gazdasági információkat is tartalmaznak. Úgy vélem, hogy ebben a kötetben a legértékesebbnek azok a bejegyzések bizonyulnak, amelyek Zsigmond magyar király 1396-os, a nikápolyi vereséget követő raguzai látogatásával kapcsolatosak, mivel a magyar szakirodalom többnyire hiányosan

¹ Lásd: *Odluke Dubrovačkih vijeća 1390–1392*. In: Nella Lonza – Zdravko Šundrića (ed.): *Monumenta historica Ragusina*, knj. 6. Zagreb–Dubrovnik, 2005.

vagy egyáltalán nem használja ezeket az adatokat.² Zsigmond magyar király 1396.

² A téma iránti figyelemfelkeltésként, a teljesség igénye nélkül néhány kiadvány a magyar és a horvát szakirodalomból az alábbiakban olvasható. Okmánytár, oklevéltár: Szerk. Mályusz Elemér: *Zsigmondkori Olevéltár I. 1387–1399*. Budapest, 1951. Csak Zsigmond Dalmáciába érkezéséről tudósít; a Tadija Smičiklas szerkesztette okmánytárban (*Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*. JAZU, vol. 18. 1395–1399. Zagreb, 1990.) nincs adat Zsigmond raguzai tartózkodásáról. A raguzai–magyar kapcsolatok okmánytára (Gelcich J. – Thallóczy L.: *Diplomatarium relationum Reipublicae Ragusanae cum Regno Hungariae. Ragusa és Magyarország összeköttetései oklevéltára*. Budapest, 1887.) hiányosan közöl részleteket a raguzai jegyzőkönyvekből. Magyar feldolgozások: Mályusz Elemér lábjegyzetben említi a király raguzai tartózkodásának idejét, Baán István pedig csak érkezésének napját közli: Mályusz Elemér: *Zsigmond király uralma Magyarországon*. Budapest, 1984.; Baán István: *Zsigmond és Bizánc kapcsolatai*. In: Takács Imre (szerk.): *Sigismundus Rex et Imperator, Művészet és kultúra Luxemburgi Zsigmond korában 1387–1437*. Kiállítási katalógus. Budapest, 2006. A magyar király raguzai látogatásáról nem található adat Teke Zsuzsa tanulmányában (Teke Zsuzsa: *Zsigmond és Raguz*. In: Ráczy György (szerk.): *Társadalom- és Művelődéstörténeti Tanulmányok 40*. *Analecta Mediaevalia III. Honoris Causa. Tanulmányok Engel Pál tiszteletére*. Budapest–Piliscsaba, 2009. 411–445.), sem Bertényi Iván és Szende László közös munkájában (Bertényi Iván – Szende László: *Anjou-királyaink és Zsigmond kora*. Budapest, 2011.). Az itineráriumok kapcsán kettősség figyelhető meg: a harmincas években megjelent mű megadja Zsigmond király raguzai tartózkodásának idejét, de forrás megjelölése nélkül (Sebestyén Béla: *A magyar királyok tartózkodási helyei*. Budapest, 1939.), míg a 2005-ben megjelent itinerárium nem tartalmaz bejegyzést a király raguzai látogatásáról (Engel Pál – C. Tóth Norbert: *Királyok és királynék itineráriumai*. Segédletek a középkori magyar történelem tanulmányozásához 1. Budapest, 2005.). Néhány horvát mű Zsigmond király Raguzába érkezésének körülményeiről:

december 19-én hajnalban három velencei gályán érkezett a Raguzához tartozó Locruma (Lokrum) szigetéhez. A raguzaiak szívélyesen fogadták a december 21-én a városukba érkező királyt. Nemcsak megfizették a királynak a következő két évre szóló adót, 1000 aranydukátot (az 1358-ban megkötött szerződés szerint évi 500 dukát adóval toztoztak a magyar uralkodónak), hanem további 2000 aranydukátot is adtak a királynak. Zsigmond nevében a velencei gályának ellátást biztosítottak, a velencei kapitánynak pedig 80 aranydukátot érő ajándékot szavaztak meg. December 26-án döntöttek arról a Szenátusban, hogy a királynak ajándékoznak egy ereklyét, egy darabot Krisztus lepléből. Zsigmond király december 29-én hagyta el Raguzát, további útjára egy felfegyverzett raguzai gálya is elkísérte Spalatóig (Split).³ Nemcsak ezek az adatok értékesek azonban a korszak magyar kutatói számára, hanem egyéb diplomáciai, kereskedelmi, pénzügyi bejegyzések, valamint a város mindennapjait meghatározó események is, mint például a kalózkodásról, a természeti katasztrófákról vagy a pestisről szóló híradások.

A latin nyelvű jegyzőkönyvek közreadását horvát nyelvű bevezetés előzi meg, melynek angol és olasz verziója is helyet kapott az első oldalakon. A bevezető tájékoztat az 1301-től fennmaradt tanácsi iratok eddigi publikálásának történetéről: az első kötetek még a 19. század végén kerültek kiadásra, a következő a 20. század közepén, míg a legutóbbi, a már említett kiadás 2005-ben jelent meg. Továbbá azt is megtudjuk, hogy három Észak-Itáliából származó kancellár keze nyomát őrzik a jegyzőkönyvek oldalai, emiatt bukkannak fel a döntően latin nyelvű

Tadić, Jorjo: *Promet putnika u starom Dubrovniku*. Dubrovnik, 1939.; Dinić-Knežević, Dušanka: *Dubrovnik i Ugarska u srednjem veku*. Novi sad, 1986.; Janeković-Römer, Zdenka: *Okvir slobode*. Zagreb–Dubrovnik, 1999.

³ *Odluke Dubrovačkih vijeća 1395–1397*, 149., 263., 265–267., 367., 392.

bejegyzések között velencei dialektusban írt határozatok is.

A kiadott forrás első felében a Kistanács döntései találhatók, azután a Szenátus, majd a Nagytanács bejegyzései következnek. A Nagytanács határozatai előtt azok rövid kivonata, lényege került lejegyzésre. A Nagytanács iratai után az 1395 januárjától 1397 novemberéig hivatalban lévő rektorok névsora olvasható. A magyar fennhatóság kezdetekor, 1358-ban jelent meg a rektor tisztség, amely a város legelőkelőbb pozíciója volt. A havonta választott tisztségviselő reprezentatív feladatokat látott el.

A rektorok felsorolása után érdekes kivonat következik két és fél év eseményeiből (1395-ből és 1396-ból, valamint az 1397. év néhány hónapjából), a kancellárok által fontosnak tartott eseményekből, például kövek érkezése, természeti katasztrófák (földrengés, vihar), a magyar királyné halálának híre vagy Zsigmond király már említett látogatása 1396 karácsonyán.

A mellékletben hat kisebb bejegyzés található, mindegyiknél három nyelven is fel van tüntetve, hogy a jegyzőkönyvek mely

részéhez tartozik. A forrásmunkát név-, hely- és tárgymutató teszi könnyebben használhatóvá, emellett annak a kutatónak is nyújthat hasznos információkat, aki nem kifejezetten ezeket az éveket vizsgálja, hanem a 14. század más évtizedeit. Sok esetben ugyanis a forrásokban felbukkanó nevek, helységek, kifejezések más alakjai, változatai is szerepelnek a mutatókban. A helynevek esetében a mai név is fel van tüntetve, amit nagyon hasznosnak találtam más raguzai források kapcsán a Balkán középkori helységeinek beazonosításakor.

Bízom benne, hogy a raguzai városi jegyzőkönyvek kiadása folytatódik a következő években, mivel évente több új kiadvány is megjelenik a Dubrovniki Történeti Intézet kutatóinak tollából. (Az intézet eddig publikált kiadványainak listája megtalálható a bemutatott munka utolsó oldalain).

JUHÁSZ ÁGNES